

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ РІВНЯ ВОЛОДІННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

У статті аналізується досвід учених щодо методів підвищення рівня володіння іноземною мовою студентами економічних факультетів. Автор розглядає створення стимулюючого середовища на заняттях з англійської мови як один із шляхів активізації навчальної діяльності студентів щодо вивчення мови. Пропонується система вправ і заходів, які орієнтовані на розвиток як професійної, так і іншомовної компетентності економістів.

Ключові слова: розвиток професійної компетентності, іноземна мова, майбутні економісти, активізація навчальної діяльності.

У статье анализируется опыт ученых по методам повышения уровня владения иностранным языком студентами экономических факультетов. Автор рассматривает создание стимулирующей среды на занятиях английского языка как одно из путей активизации учебной деятельности студентов по изучению языка. Предлагается система упражнений и мероприятий, ориентированных на развитие как профессионального, так и иноязычной компетентности экономистов.

Ключевые слова: развитие профессиональной компетентности, иностранный язык, будущие экономисты, активизация учебной деятельности.

The experience of the increasing the level of using foreign languages of students of economic departments is analyzed. The author considers the creation of stimulating surrounding at English classes as one of the methods of stipulating the studying activities of students as for language-learning. The system of exercises (trainings) oriented to the development of both the professional and foreign language competence of economists is offered.

Key words: development of professional competence, foreign language, future economists, activation of Education.

У сучасному суспільстві питання професіоналізму майбутніх економістів набуває нової змістовної наповненості. Керівники компаній та організацій, приймаючи на роботу фінансистів, менеджерів та управлінців, звертають уваги не лише на високий рівень професійної підготовки, а й на наявність організаторських, комунікативних та лідерських якостей. До професійної підготовки також висуваються більш жорсткі вимоги: сучасні менеджери повинні мати глибокі фахові знання, вміти вільно користуватися інформаційними технологіями та вільно володіти іноземною мовою. Тому питання підвищення рівня іншомовної професійна підготовка майбутніх економістів в університетах є достатньо актуальним.

Отже, метою статті є: розробка системи вправ, спрямованих на активізацію навчальної діяльності майбутніх економістів, зокрема вивченню англійської мови за професійним спрямуванням. Завдання статті:

– проаналізувати досвід вітчизняних та зарубіжних науковців щодо покращення методів викладання професійної англійської мови;

– розробити систему вправ, спрямованих на активізацію навчальної діяльності майбутніх економістів (вивчення англійської мови) у процесі професійної підготовки.

Проблеми викладання професійної англійської мови для економістів розглядалися у роботах О. Биконя [1], В. Борщовецька [2], З. Корнева [5], О. Куліш [6], Л. Личко [8], С. Радецької, І. Федорова [9] та інших. Досліджувались питання навчання професійному читанню (С. Радецька), англійськомовному монологу (І. Федорова), ділових усних та писемних переговорів (О. Биконя), фахової лексики (В. Борщовецька). О. Каменський [3] розглядав формування англійськомовної лексичної компетенції економістів засобами комп'ютерних програм; З. Корнева [5] займалась проблемами підвищення англійськомовної компетентності майбутніх

фахівців з економіки шляхом технології занурення.

Одним з методів підвищення якості навчання є активізація навчальної діяльності студентів шляхом створення стимулюючого середовища (Р. Гришкова, Л. Шерстюк).

Створення стимулюючого середовища передбачає розвиток навичок діалогічного мовлення та творчого мислення, ведення дискусії, формування вмінь організувати та розподіляти роботу, передбачати розвиток подій, працювати у команді, знаходити компроміс та брати відповідальність на себе.

Дослідження проводилось на факультеті економічних наук Чорноморського державного університету ім. Петра Могили. Спираючись на основні ідеї створення стимулюючого навчального середовища, було розроблено систему вправ для студентів напряму підготовки «Фінанси і кредит зі знанням іноземної мови», які використовувались на заняттях з англійської мови. Ця система вправ орієнтується на створення умов для економістів щодо активної та ініціативної позиції у навчальній діяльності, не тільки для «засвоєння» запропонованого викладачем (програмою, підручником, посібником) матеріалу, а й для пізнання світу шляхом активного діалогу з ним (світом), самопошуку відповіді за умови не зупинятися на тому, що вже знайдено, як на остаточній істині. Орієнтація на стимулююче середовище в процесі вивчення професійної англійської мови дозволяє студентам розвивати навички діалогічного мовлення, творчого мислення, ведення дискусій, аналізу. Вони вчаться робити висновки з отриманої інформації та працювати у команді. Враховуючи основні вимоги щодо організації роботи, орієнтованої на створення стимулюючого середовища, розроблена система занять передбачає:

1. Вправи на побудову діалогічного мовлення на основі моделювання типових комунікативних ситуацій, які повністю зорієнтовані на вироблення навичок усного і писемного мовлення на матеріалі управлінської діяльності. Діалогічні відносини, як міжособистісні, так і функціонально-рольові, завжди рефлексивні [6]. Тому створення природних мовних ситуацій передбачає відпрацювання вербальних структур, що стимулюють взаєморозуміння. З цієї метою студентам запропоновано завдання, що сприяли виробленню вміння висловлювати власні думки; з'ясувати думки співрозмовника; виражати згоду, незгоду; виявляти головне; доповнювати; узагальнювати розмову.

2. Вправи, спрямовані на розвиток навичок дискусійного обговорення з використанням прийомів активного слухання в процесі ведення діалогу. Здатність вести переговори й дискусію включає велику кількість лінгвістичних, інтелектуальних і соціальних умінь та навичок. Включення у зміст занять матеріалів дискусійного обговорення з використанням прийомів активного слухання дозволяє цілеспрямовано працювати над розвитком таких професійних якостей майбутніх

економістів, як аналітична схильність, прогностичність, самокритичність, емоційна стабільність. Особливо активно студенти відгукувалися на такі теми: «Успішний менеджер – це геній чи працелюб?», «Чи повинен менеджер бути психологом?», «Жінки і бізнес». Дискусія на тему «Яким повинен бути ідеальний керівник?», наприклад, проводилася таким чином: кожному студенту пропонувався список із 20 прикметників, що характеризують якості керівника. Завдання полягало в тому, щоб кожен із учасників визначив 5 найбільш важливих якостей та аргументовано довів, чому саме ці якості є найбільш вагомими у роботі економіста. Потім студенти дискутували, відстоюючи свою точку зору, і визначали 5 основних якостей, притаманних «ідеальному менеджеру».

3. Вправи, спрямовані на розвиток організаційних навичок та навичок роботи у команді [7]. Студентам пропонувалося декілька тем для кожної групи (по 3-4 особи) для виконання завдання за короткий термін. Особливо популярними були завдання, пов'язані з соціологічним опитуванням та проектуванням. Так, студентам 2 курсу (перший триместр) було запропоновано тему «Кредити – зручний спосіб купівлі товару чи легальне шахрайство?». Економісти розробили список питань і провели опитування серед студентів інших факультетів. Після цього вони аналізували результати, враховуючи специфіку спеціальності і вік опитаних. При виконанні цього завдання економісти працювали у команді, планували роботу, розподіляли обов'язки та аналізували результати. Інший приклад вправ на розвиток організаційних навичок та навичок роботи у команді є проектні практичні роботи. Так, вивчаючи тему «Market research», студентам пропонувалося розробити проект встановлення кофейних апаратів в університеті. По-перше, вони мали визначити попит – тобто думку студентів щодо цієї ідеї, по-друге, прорахувати економічну рентабельність (кількість автоматів, вартість матеріалів, обслуговування тощо); по-третє, на основі отриманих результатів зробити висновок щодо доцільності реалізації цього проекту.

4. Вправи, спрямовані на розвиток творчих якостей. Студентам пропонувалося професійно спрямовані теми, які вони до цього вивчали англійською мовою, такі як: «Місцеві фінанси», «Ризик», «Сегментація ринку», «Людський капітал», «Податки», «Інвестування». Завдання економістів було представити одну з тем так, щоб її сутність стала зрозумілою нефаківцям і презентацію зробити у нетрадиційній формі. Так, студенти 2 курсу, представляючи тему «Податки: сучасність і майбутнє», використовували креативні прийоми, а саме: подання матеріалу було організовано у формі «казки», обговорення – у формі ток-шоу, а перевірка і закріплення матеріалу – за принципом «брейн-рингу». Цю тему було представлено студентам першого курсу (напряму підготовки «Політологія»). Завдання економістів

було не лише доступно представити обрану тему нефаківцям, а й зацікавити їх, мотивувати їх на розширення знань з цієї галузі. Виконуючи завдання, студенти економічного факультету поглиблювали свої професійні знання, розвивали креативність і творчість, мотивували інших, працювали в команді та обирали види організації роботи залежно від здібностей групи.

5. Вправи, спрямовані на розвиток професійних якостей [7]. Студентам другого курсу економічного факультету пропонувалось виконати вправи на осмислення ролі певних (професійних) якостей у майбутніх фаховій діяльності. Комплекс вправ складався із трьох завдань: вирішення практичної ситуації «Персонал», дискусії на тему: «Аналіз професійно значущих якостей економіста» та кейс-стаді «Ідеальна модель професіонала».

Впровадження запропонованих вправ не лише підвищує інтерес студентів до вивчення професійної англійської мови, а й мотивує їх на успіх у подальшій діяльності. Орієнтуючи студентів на успіх та подальші досягнення, викладач сприяє формуванню позитивного відношення до вивчення мови та спонукає до дії. Як додаткові заходи, які сприяють підвищенню зацікавленості майбутніх економістів у вільному володінні професійною англійською мовою є проведення позанавчальних заходів, таких як:

- тренінг «Вільне спілкування» за матеріалами методики англійського університету Річмонд (другий курс, перший триместр, 4 години);
- круглий стіл «Ідеальний керівник – митець чи тиран?» (другий курс, перший триместр, 2 години);

- круглий стіл «Роль жінки у сучасному бізнесі» (другий курс, перший триместр, 3 години);
- круглий стіл «Вартість успіху» (другий курс, другий триместр, 3 години);
- семінар «Стиль спілкування» (другий курс, перший триместр, 4 години);
- кейс-стаді «Перший день у колективі» (другий курс, другий триместр, 3 години).

Важливо зауважити, що в процесі колективного виконання завдань під керівництвом викладача майбутні економісти набували досвіду щодо здійснення усвідомленого внутрішнього контролю за своїм станом, думками, потребами, мотивами поведінки, передбачення наслідків своїх дій для оточуючих людей, самореалізації під час сумісної взаємодії. Вони вчилися відповідально ставитися до своїх слів та вчинків, а також дій оточуючих людей. У процесі участі у даних заходах, студенти значно розширили словниковий запас англійської лексики з фаху, оскільки вони були зацікавлені у результаті своїх дій, орієнтовані на успіх та досягнення.

Таким чином, вивчення англійської мови за фахом розглядається як складовий компонент професійної підготовки майбутніх економістів, що зумовлено вимогами суспільства. На основі аналізу робіт учених щодо покращення шляхів викладання професійної англійської мови та на особистому досвіді, розроблено систему вправ, які орієнтуються на розвиток як професійної компетентності економістів, так і на підвищення рівня володіння мовою, що досягається шляхом створення стримуючого середовища та орієнтації студентів на досягнення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биконя О. П. Навчання майбутніх економістів ділових усних та писемних переговорів англійською мовою : дис... канд. пед. наук : 13.00.02 / О. П. Биконя ; Київський національний лінгвістичний ун-т. – К., 2006. – 241 арк. : табл. – Бібліогр. : арк. 183-211.
2. Борщовецька В. Д. Навчання студентів-економістів англійської фахової лексики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / В. Д. Борщовецька ; Київський національний лінгвістичний ун-т. – К., 2004.
3. Каменський О. І. Формування англомовної лексичної компетенції студентів економічних спеціальностей засобами комп'ютерної навчальної програми / О. І. Каменський // Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру АПН України. – 2010. – № 4/5. – С. 164–167.
4. Карпова О. О. Сучасні технології навчання іноземної мови студентів в економічному ВНЗ / О. О. Карпова // Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру АПН України. – 2010. – № 7. – С. 108–110.
5. Корнева З. М. Методика навчання майбутніх економістів англійського ділового мовлення на основі технології занурення : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / З. М. Корнева ; Національний технічний ун-т України «Київський політехнічний ін-т». – К., 2006. – 304 арк. – Бібліогр. : арк. 162–190.
6. Кулиш О. І. Структура і специфіка обучения професіональному общению будущих менеджеров в условиях вуза / О. І. Кулиш // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія : Педагогіка і психологія. – 36. статей. Ч. 2 : Вип. 14. – Ялта : РВНЗ «Кримський гуманітарний університет», 2007. – С. 247–252.
7. Ладанов Р. Менеджмент ревью / Р. Ладанов. – Нью-Йорк : Пабліш-орг, 2002. – 48 с.
8. Личко Л. Я. Формування у майбутніх менеджерів-економістів англомовної професійно спрямованої компетенції в говорінні : дис. ... канд. наук : 13.00.02 / Л. Я. Личко. – 2009.
9. Федорова І. А. Навчання майбутніх економістів-міжнародників професійно спрямованого англомовного монологу-повідомлення : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / І. А. Федорова ; Київський національний лінгвістичний ун-т. – К., 2006. – 290 арк. – Бібліогр. : арк. 157–180.

Рецензенти: Мещанінов О. П., д.пед.н., професор;
Лебідь С. Г., к.пед.н., доцент

БАБКОВА-ПИЛИПЕНКО Наталя Павлівна – кандидат педагогічних наук, доцент (б.в.з), зав. каф. професійного англomовного навчання Чорноморського державного університету імені Петра Могили.

Коло наукових інтересів: професійна освіта майбутніх економістів, професійне навчання англійською мовою.